

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ

ΣΚ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Προσφυγή υπ' αριθ. 41666/98)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

22 Μαΐου 2003

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 44 παρ. 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί αναθεωρήσεις στο στάδιο της εκδοτικής επιμέλειας.

Στην υπόθεση Ά κατά Ελλάδος,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), αφού συνεδρίασε σε σώμα αποτελούμενο από τους :

κα Φ. ΤΥΛΚΕΝ, *Πρόεδρο,*

κ. Χ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ

κ. Π. ΛΟΡΕΝΖΕΝ

κα Ν. ΒΑΓΙΤΣ

κ. Ε. ΛΕΒΙΤΣ

κ. Α. ΚΟΒΛΕΡ,

κ. Β. ΖΑΓΚΡΕΜΠΕΛΣΚΥ, *Δικαστές*

και τον κ. Ζ. ΝΙΛΣΕΝ, *Βοηθό Γραμματέα του Τμήματος,*

Αφού συσκέφθηκε κεκλεισμένων των θυρών στις 23 Ιανουαρίου 2003 και στις 29 Απριλίου 2003,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε την τελευταία ως άνω ημερομηνία :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση είναι απόρροια της προσφυγής υπ' αριθ. 41666/98 κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (``η Επιτροπή'') σύμφωνα με το πρώην άρθρο 25 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (``η Σύμβαση'') από δύο έλληνες υπηκόους, τη ÈÈ και το ÈÈ (οι προσφεύγοντες'') στις 19 Ιουνίου 1996.

2. Οι προσφεύγοντες, οι οποίοι έλαβαν δικαστική αρωγή, παραπονούνται, βάσει του άρθρου 6 παρ. 1 και του άρθρου 8 της Σύμβασης, για τη μη συμμόρφωση των αρχών προς δύο αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας οι οποίες ακύρωσαν δύο οικοδομικές άδειες βάσει των οποίων είχαν ανεγερθεί οικοδομές κοντά στο ακίνητό τους. Επιπλέον, παραπονούνται βάσει του άρθρου 6 παρ. 1 για τη διάρκεια της διαδικασίας στην υπόθεση της αγωγής που είχε ασκήσει η πρώτη προσφεύγουσα κατά ενός γείτονά τους, τον οποίο κατηγορούσαν για καταπάτηση της ιδιοκτησίας τους, και για τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας σχετικά με την κατεδάφιση της οικίας της πρώτης προσφεύγουσας.

3. Η προσφυγή διαβιβάστηκε στο Δικαστήριο στις 1 Νοεμβρίου 1998, όταν τέθηκε σε ισχύ το 11^ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης (άρθρο 5 παρ. 2 του 11^{ου} Πρωτοκόλλου).

4. Η προσφυγή ανατέθηκε στο Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου (Κανόνας 52 παρ. 1 του Κανονισμού του Δικαστηρίου). Στο πλαίσιο του Τμήματος αυτού, η σύνθεση που θα εκδίκαζε την προσφυγή (άρθρο 27 παρ. 1 της Σύμβασης) καθορίστηκε όπως προβλέπεται στον Κανόνα 26 παρ. 1.

5. Με την απόφαση της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή εν μέρει παραδεκτή.

6. Στις 1 Νοεμβρίου 2001 το Δικαστήριο άλλαξε τη σύνθεση των Τμημάτων του (Κανόνας 25 παρ. 1). Η υπόθεση αυτή ανατέθηκε στο νεοσυσταθέν Πρώτο Τμήμα (Κανόνας 52 παρ. 1).

7. Η συνεδρίαση διεξήχθη στο ακροατήριο του Δικαστηρίου στο Μέγαρο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο στις 23 Ιανουαρίου 2003 (Κανόνας 59 παρ. 3).

Εμφανίσθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου :

(α) Για την Κυβέρνηση :

Μ. ΑΠΕΣΣΟΣ, Σύμβουλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Πληρεξούσιος.

Β. ΠΕΛΕΚΟΥ, Δικαστική Αντιπρόσωπος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Σύμβουλος.

(β) Για τους προσφεύγοντες :

Σ. ΤΣΑΚΥΡΑΚΗΣ, Πληρεξούσιος.

Ν. ΧΑΤΖΗΣ, Νομικός Σύμβουλος.

Το Δικαστήριο άκουσε τις αγορεύσεις του κ. Τσακυράκη και της κας Πελέκου.

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

8. Οι προσφεύγοντες γεννήθηκαν το 1921 και το 1953 αντίστοιχα και ζουν στο Μόναχο. Η πρώτη προσφεύγουσα είναι μητέρα του δεύτερου προσφεύγοντος.

9. Οι προσφεύγοντες διαθέτουν ακίνητη περιουσία στο νοτιοανατολικό τμήμα της νήσου Τήνου, όπου διαμένουν για μέρος του έτους. Η πρώτη προσφεύγουσα έχει τη συγκυριότητα οικίας και οικοπέδου στη χερσόνησο Αγία Κυριακή - Αποκοφτό, τα οποία γειτνιάζουν σε υγροβιότοπο κοντά στην ακτή του Αγίου Γιάννη.

Α. Διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με τον επανακαθορισμό των ορίων διαφόρων οικισμών στο νοτιοανατολικό τμήμα της Τήνου

10. Στις 4 Δεκεμβρίου 1985 ο Νομάρχης Κυκλάδων καθόρισε τα όρια του οικισμού Αγίου Γιάννη Κοινότητας Δύο Χωριών και των οικισμών Αγίας Βαρβάρας, Αγίου Σώστη και Λαούτη Κοινότητας Τριαντάρου (απόφαση υπ' αριθ. 9468/1985). Στις 6 Μαΐου 1988 ο Νομάρχης επανακαθόρισε τα όρια των οικισμών Αγίου Γιάννη και Αγίου Σώστη (απόφαση υπ' αριθ. 2400/1988).

11. Στις 18 Μαρτίου 1993 το Πολεοδομικό Γραφείο Σύρου εξέδωσε την οικοδομική άδεια υπ' αριθ. 620 βάσει της υπ' αριθ. 9468/1985 απόφασης του Νομάρχη. Βάσει της ίδιας απόφασης είχε εκδοθεί από την ίδια υπηρεσία άλλη μία οικοδομική άδεια (υπ' αριθ. 298) το 1992.

12. Στις 21 Ιουλίου 1993 οι προσφεύγοντες και η Ελληνική Εταιρία Προστασίας του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, με την από 21-7-1993 αίτησή τους προς το Συμβούλιο της Επικρατείας, ζήτησαν την ακύρωση των αποφάσεων του Νομάρχη υπ' αριθ. 9468/1985 και 2400/1988 και της οικοδομικής άδειας υπ' αριθ. 620/93. Την ίδια ημέρα κατατέθηκε από τους ανωτέρω και δεύτερη αίτηση ακύρωσης των δύο αποφάσεων του νομάρχη και της οικοδομικής άδειας υπ' αριθ. 298/1992. Το βασικό επιχείρημα των προσφευγόντων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ήταν ότι οι αποφάσεις του Νομάρχη και, ως εκ τούτου, οι οικοδομικές άδειες ήταν παράνομες διότι στην περιοχή που αφορούσαν υπήρχε

υγροβιότοπος και το άρθρο 24 του Συντάγματος, το οποίο αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, απαγορεύει την ανέγερση οικισμών σε τέτοιες περιοχές.

13. Στις 10 Ιουλίου 1995 το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι οι προσφεύγοντες είχαν έννομο συμφέρον διότι διέθεταν περιουσία στην εν λόγω περιοχή. Το δικαστήριο απέρριψε τις αιτήσεις ως προς την υπ' αριθ. 9468/1985 απόφαση του Νομάρχη ως εκπροθέσμως ασκηθείσες. Έκρινε, όμως, ότι μπορούσε να ελέγξει τη νομιμότητα των οικοδομικών αδειών που είχαν εκδοθεί βάσει της απόφασης αυτής και, στο πλαίσιο του ελέγχου αυτού, το δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να ελέγξει τη συνταγματικότητα της απόφασης του Νομάρχη. Κρίθηκε ότι η απόφαση είχε παραβιάσει το άρθρο 24 του Συντάγματος, το οποίο αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, διότι ο επανακαθορισμός των ορίων των οικισμών έθετε σε κίνδυνο τον υγρότοπο του Αγίου Γιάννη, ο οποίος είναι ένας σημαντικός φυσικός βιότοπος διαφόρων προστατευόμενων ειδών (όπως πτηνά, ψάρια και θαλάσσιες χελώνες). Ως εκ τούτου, και οι οικοδομικές άδειες ήταν παράνομες και έπρεπε να ακυρωθούν. Επιπλέον, το δικαστήριο ακύρωσε την υπ' αριθ. 2400/1988 απόφαση του Νομάρχη διότι δεν είχε δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος (αποφάσεις υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995).

14. Το 1996 ο Νομάρχης Κυκλάδων εξέδωσε δύο αποφάσεις (υπ' αριθ. ΔΠ2315/1996 και ΔΠ2316/1996) με τις οποίες εξαιρέθηκαν της κατεδαφίσεως οι επίδικες οικοδομές.

15. Στις 21 Απριλίου 1997, το Ε΄ Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Επιτροπή που ελέγχει τα μέτρα συμμόρφωσης της Διοίκησης, έκρινε ότι οι αρχές δεν είχαν συμμορφωθεί προς τις ανωτέρω αποφάσεις. Δεν είχαν κατεδαφίσει τις δύο οικοδομές που είχαν ανεγερθεί βάσει των αδειών υπ' αριθ. 620/1993 και 298/1992 και εξακολουθούσαν να εκδίδουν οικοδομικές άδειες που αφορούσαν την περιοχή που είχε συμπεριληφθεί στους οικισμούς μετά τον παράνομο επανακαθορισμό των ορίων (πρακτικό υπ' αριθ. 6/97).

Β. Αγωγή κατά του Μ.

16. Στις 31 Ιανουαρίου 1991 η πρώτη προσφεύγουσα κατέθεσε από κοινού με άλλους στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου αγωγή-αίτηση ασφαλιστικών μέτρων κατά του γείτονα Μ., ισχυριζόμενη ότι είχε καταλάβει παράνομα μέρος ακινήτου τους στον Άγιο Γιάννη. Στις 14 Φεβρουαρίου το Δικαστήριο απεφάνθη υπέρ των εναγόντων.

17. Κατά της απόφασης αυτής ο Μ. άσκησε στις 30 Μαρτίου 1992 ανακοπή ερημοδικίας. Η ανακοπή απερρίφθη στις 23 Νοεμβρίου 1992 με την απόφαση υπ' αριθ. 138/1992. Κατά της απόφασης αυτής ο Μ. κατέθεσε έφεση στις 28-1-1993. Με την απόφαση υπ' αριθ. 120/93 του Εφετείου Αιγαίου εξαφανίσθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση υπ' αριθ. 138/92 και αναπέμφθηκε η υπόθεση για εκδίκαση στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου.

18. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 14-1-1994. Στις 31-3-1994 το δικαστήριο εξέδωσε προδικαστική απόφαση διατάσσοντας διεξαγωγή αποδείξεων. Η διεξαγωγή των

μαρτυρικών αποδείξεων έλαβε χώρα στις 13-4-1995, 4-7-1995, 10-10-1995, 12-12-1995, 12-2-1996 και 2-4-1996.

19. Με την από 15-3-1998 κλήση της πρώτης προσφεύγουσας, ορίστηκε δικάσιμος η 11-12-1998 και, μετά από αναβολή, η 28-5-1999. Στις 21-6-1999 το Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου απεφάνθη υπέρ της πρώτης προσφεύγουσας (απόφαση υπ' αριθ. 98ΤΠ/1999).

20. Κατά της ανωτέρω απόφασης ο Μ. κατέθεσε στις 7-12-1999 έφεση στο Εφετείο Αιγαίου, ενώπιον του οποίου η υπόθεση εκκρεμεί, καθώς κανείς από τους διαδίκους δεν έχει ζητήσει μέχρι σήμερα τον προσδιορισμό δικασίμου για την έφεση αυτή.

Γ. Απειλή κατεδάφισης της οικίας των προσφευγόντων

21. Στις 23-6-1993 οι προσφεύγοντες έλαβαν ειδοποίηση σύμφωνα με την οποία η οικία τους στην Αγία Κυριακή - Αποκοφτό είχε κριθεί αυθαίρετη και κατεδαφιστέα. Οι προσφεύγοντες προσέφυγαν στην Επιτροπή Κρίσεως Αυθαιρέτων του Τμήματος Πολεοδομίας της Νομαρχίας Κυκλάδων. Η προσφυγή τους απερρίφθη στις 28-9-1994.

22. Στις 6 Οκτωβρίου 1994 κατέθεσαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας αίτηση ακύρωσης της απόφασης της εν λόγω επιτροπής. Μετά από αίτηση των προσφευγόντων, το Συμβούλιο της Επικρατείας, με την απόφασή του υπ' αριθ. 790/94, ανέστειλε την κατεδάφιση της οικίας των προσφευγόντων.

23. Η αίτηση ακύρωσης προσδιορίστηκε αρχικά να συζητηθεί στις 28-11-1995, αλλά έλαβε επανειλημμένες αναβολές.

24. Το 1999 δημοσιεύθηκε ο ν. 2721/1999, με τον οποίο μεταβιβάστηκε στα διοικητικά εφετεία η αρμοδιότητα εκδίκασης των υποθέσεων με το αντικείμενο αυτό, οπότε η υπόθεση παραπέμφθηκε στο Εφετείο Πειραιώς, το οποίο τη συζήτησε στις 27-6-2000. Η υπόθεση εκκρεμεί.

II. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

25. Το άρθρο 108 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει :

''Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδίκων, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.''.

26. Τα άρθρα 15 και 16 του ν. 1337/1983 προβλέπουν ότι αναστέλλεται η κατεδάφιση κτισμάτων τα οποία ανεγείρονται βάσει οικοδομικής άδειας που μεταγενέστερα ανακαλείται για οποιονδήποτε λόγο εφόσον ο ιδιοκτήτης της οικοδομής έχει ενεργήσει καλόπιστα.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΛΟΓΩ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΚΔΟΘΕΙΣΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

27. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τη μη συμμόρφωση των αρχών προς τις αποφάσεις υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995 του Συμβουλίου της Επικρατείας, επικαλούμενοι το άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης, το οποίο προβλέπει σχετικά :

''Καθένας έχει δικαίωμα σε δίκαιη δίκη για τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικού χαρακτήρα ... σε εύλογο χρόνο από ... δικαστήριο ...''.

28. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα συμμόρφωσης προς τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συγκεκριμένα, έπαυσε να εφαρμόζει την υπ' αριθ. 2400/1988 απόφαση του Νομάρχη και εκπόνησε χωροταξική μελέτη για την περιοχή. Είναι γεγονός, όμως, ότι ο Νομάρχης εξέδωσε δύο αποφάσεις (υπ' αριθ. ΔΠ2315/1996 και ΔΠ2316/1996) με τις οποίες εξαιρέθηκαν της κατεδαφίσεως οι επίδικες οικοδομές. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει σχετικά ότι η κατεδάφιση των εν λόγω οικοδομών δεν ήταν ο μόνος τρόπος συμμόρφωσης προς τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Αντίθετα, όπως γίνεται δεκτό τόσο από τη σχετική νομοθεσία όσο και από τις γενικές αρχές του δικαίου, η κατεδάφιση οικοδομής αποτελεί ακραίο μέτρο και πρέπει να αποφεύγεται, ιδίως όταν ο ιδιοκτήτης της ενήργησε καλόπιστα και δεν είχε κανένα λόγο να πιστεύει ότι η οικοδομική άδεια βάσει της οποίας έγινε η ανέγερση θα ακυρωνόταν μεταγενέστερα. Συνεπώς, η Κυβέρνηση συμπεραίνει ότι οι αρχές έχουν ουσιαστικά συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995 του Συμβουλίου της Επικρατείας.

29. Οι προσφεύγοντες αμφισβητούν τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης ότι οι εθνικές αρχές έχουν ουσιαστικά

συμμορφωθεί προς τις προαναφερθείσες αποφάσεις. Εκφράζουν την έκπληξή τους για το γεγονός ότι η Ελληνική Κυβέρνηση θεωρεί την εξαίρεση των επίδικων κτισμάτων από την κατεδάφιση ως συμμόρφωση προς την ακύρωση των οικοδομικών αδειών. Υποστηρίζουν ότι η μόνη νομική συνέπεια της ακύρωσης των οικοδομικών αδειών ήταν η κατεδάφιση των κτισμάτων που είχαν ανεγερθεί βάσει των αδειών αυτών και σημειώνουν ότι οι ελληνικές αρχές δεν τα κατεδάφισαν.

30. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, το άρθρο 6 παρ. 1 κατοχυρώνει το δικαίωμα καθενός σε δίκαιη δίκη από δικαστήριο για τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικού χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό, το άρθρο 6 ενσωματώνει το ``δικαίωμα σε δικαστήριο'', μία πτυχή του οποίου αποτελεί το δικαίωμα πρόσβασης, δηλ. το δικαίωμα προσφυγής σε δικαστήριο για θέματα αστικού δικαίου. Εν τούτοις, το δικαίωμα αυτό θα ήταν μάταιο εάν η εσωτερική δικαιοσύνη ενός Συμβαλλομένου Κράτους θα επέτρεπε να παραμείνει μια οριστική και υποχρεωτική δικαστική απόφαση άνευ αποτελέσματος εις βάρος ενός διαδίκου. Η εκτέλεση δικαστικής απόφασης οποιουδήποτε βαθμού δικαιοδοσίας πρέπει, συνεπώς, να θεωρείται αναπόσπαστο μέρος της ``δίκης'' υπό την έννοια του άρθρου 6. Όταν οι διοικητικές αρχές αρνούνται ή παραλείπουν να συμμορφθούν, ή ακόμα και καθυστερούν να το πράξουν, οι εγγυήσεις των οποίων απολαύει βάσει του άρθρου 6 ο διάδικος κατά τη δικαστική φάση της

διαδικασίας καθίστανται άνευ νοήματος (βλ. απόφαση της 19^{ης} Μαρτίου 1997, *Hornsby κατά Ελλάδος*, Reports of Judgments and Decisions 1997-II, σελ. 510-11, §§ 40-41).

31. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Ε΄ Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Επιτροπή που ελέγχει τα μέτρα συμμόρφωσης της Διοίκησης, έκρινε ότι οι αρχές δεν είχαν συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995. Δεν είχαν κατεδαφίσει τις δύο οικοδομές που είχαν ανεγερθεί βάσει των αδειών υπ' αριθ. 620/1993 και 298/1992 και εξακολουθούσαν να εκδίδουν οικοδομικές άδειες που αφορούσαν την περιοχή που είχε συμπεριληφθεί στους οικισμούς μετά τον παράνομο επανακαθορισμό των ορίων.

32. Έτσι, αποφεύγοντας επί επτά και πλέον έτη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα συμμόρφωσης προς τις δύο οριστικές και εκτελεστές δικαστικές αποφάσεις στην παρούσα υπόθεση, οι ελληνικές αρχές κατέστησαν τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης άνευ αποτελέσματος.

Συνεπώς, υφίσταται παραβίαση του άρθρου αυτού.

II. ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

33. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η διάρκεια της διαδικασίας που αφορούσε την αγωγή της πρώτης προσφεύγουσας κατά του Μ. και της διαδικασίας σχετικά

με την κατεδάφιση της οικίας της υπερέβη τον εύλογο χρόνο κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης.

34. Κατά τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης, η διάρκεια της εκδίκασης της αγωγής κατά του Μ. είχε παραταθεί λόγω της συμπεριφοράς των διαδίκων. Συγκεκριμένα, η Κυβέρνηση σημειώνει ότι, στις αστικές υποθέσεις, η πρωτοβουλία της διενέργειας των διαδικαστικών πράξεων ανήκει στους διαδίκους, οι οποίοι είναι, μεταξύ άλλων, υπεύθυνοι για τον προσδιορισμό των δικασίμων. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η πρώτη προσφεύγουσα δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια κατά την εκδίκαση της αγωγής της.

35. Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν επιτάχυναν τη διαδικασία σχετικά με την απειλή κατεδάφισης της οικίας τους καθώς δεν υπέβαλαν στο δικαστήριο αίτηση επίσπευσης της συζήτησης της υπόθεσής τους. Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε αποφασίσει την αναστολή της κατεδάφισης της οικίας τους. Ως εκ τούτου, ακόμη και αν η διαδικασία εκκρεμεί, στους προσφεύγοντες παρασχέθηκε σε εύλογο χρόνο εγκαίρως αποτελεσματική δικαστική προστασία.

36. Απαντώντας, η πρώτη προσφεύγουσα υποστήριξε ότι, ακόμη και αν ήταν οι διάδικοι εν μέρει υπεύθυνοι για τις καθυστερήσεις, όπως ισχυρίζεται η Κυβέρνηση, η υπόθεσή της κατά του Μ. ήταν μια συνήθης περιουσιακή διαφορά που αφορούσε ένα μικρό τεμάχιο γης σε ένα

ελληνικό νησί. Δεν υπήρχε κανένας λόγος να χρειαστεί το πρωτοβάθμιο δικαστήριο οκτώ και πλέον έτη για την έκδοση οριστικής απόφασης.

37. Όσον αφορά τη διαδικασία που αφορούσε την απειλή κατεδάφισης της οικίας τους, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι το πρόβλημα δεν προκλήθηκε από τον προσδιορισμό των δικασίμων, αλλά από τις διαδοχικές αναβολές, και ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν εξηγείται από τη μη υποβολή εκ μέρους τους αίτησης επίσπευσης. Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι η αναστολή της κατεδάφισης είναι προσωρινό μέτρο και, ως εκ της φύσεώς της, κάθε άλλο παρά επίλυση της διαφοράς συνιστά. Επιπλέον, δεν επανορθώνει τις δυσμενείς επιπτώσεις της απειλής κατεδάφισης.

A. Περίοδοι που πρέπει να ληφθούν υπόψη

38. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία κατά του Μ. άρχισε στις 31-1-1991 και ακόμη εκκρεμεί ενώπιον του Εφετείου Αιγαίου. Επομένως, η μέχρι τώρα διάρκειά της είναι 12 και πλέον έτη και για τους δύο βαθμούς δικαιοδοσίας.

39. Όσον αφορά τη διαδικασία σχετικά με την απειλή κατεδάφισης της οικίας των προσφευγόντων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι άρχισε στις 6-10-1994 και ακόμη εκκρεμεί ενώπιον του Εφετείου Πειραιώς. Συνεπώς, η μέχρι τώρα διάρκειά της είναι 8 έτη και 3 μήνες για ένα βαθμό δικαιοδοσίας.

B. Εκτίμηση του εύλογου ή μη της διάρκειας της διαδικασίας

40. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το εύλογο ή μη της διάρκειας της διαδικασίας κρίνεται ανάλογα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης και με βάση τα εξής κριτήρια : την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, τη συμπεριφορά των διαδίκων, τη συμπεριφορά των αρμόδιων αρχών και το τι διακυβευόταν για τον προσφεύγοντα (βλ., μεταξύ άλλων, *Frydlender v. France* [GC], no. 30979/96, §43, ECHR 2000-VII).

41. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι εν λόγω υποθέσεις δεν ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκες και θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις καθυστερήσεις που αντιμετώπισαν κατά την εκδίκαση των υποθέσεών τους. Επισημαίνει ότι η Κυβέρνηση δεν έδωσε καμία εξήγηση για τη συνολική διάρκεια της διαδικασίας, η οποία φαίνεται προφανώς υπερβολική. Συνεπώς, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η διάρκεια της διαδικασίας οφείλεται κυρίως στη συμπεριφορά των αρμόδιων αρχών.

42. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 επιβάλλει στα Συμβαλλόμενα Κράτη να οργανώνουν τα δικαστικά τους συστήματα κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα δικαστήρια να μπορούν να ικανοποιούν τις απαιτήσεις της, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης να εκδικάζουν τις υποθέσεις εντός εύλογου χρόνου (*Frydlender v. France* [GC], αυτόθι, §45).

43. Υπό το φως των κριτηρίων που έχει ορίσει στη νομολογία του και έχοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η διάρκεια της διαδικασίας για την οποία παραπονούνται οι προσφεύγοντες ήταν υπερβολική και δεν ικανοποιεί την απαίτηση του ``εύλογου χρόνου``.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης.

ΙΙΙ. ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

44. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η πολεοδομική ανάπτυξη στο νοτιανατολικό τμήμα της Τήνου οδήγησε σε καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντός τους και επηρέασε τη ζωή τους. Επικαλούνται το άρθρο 8 της Σύμβασης, το οποίο προβλέπει ότι :

``1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της προσωπικής και οικογενειακής του ζωής, του οικογενειακού του ασύλου και του απορρήτου της αλληλογραφίας του.

2. Απαγορεύεται οποιαδήποτε επέμβαση των Αρχών στην ενάσκηση των ανωτέρω δικαιωμάτων, εκτός αν προβλέπεται από το νόμο και είναι αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, το γενικό συμφέρον και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, την προάσπιση της τάξεως και την πρόληψη ποινικών παραβιάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων``.

A. Επιχειρήματα των διαδίκων

1. Επιχειρήματα των Προσφευγόντων

45. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, ανεξάρτητα από τον κίνδυνο για την υγεία, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 της Σύμβασης όταν επηρεάζει δυσμενώς τη ζωή ενός ατόμου. Συμφωνούν ότι δεν υφίσταται παραβίαση του άρθρου 8 κάθε φορά που υπάρχει υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Κατανοούν τη σημασία της πολεοδομικής ανάπτυξης και των οικονομικών συμφερόντων που συνδέονται μ' αυτήν. Επίσης, γνωρίζουν ότι τα Κράτη έχουν τη διακριτική ευχέρεια να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Από την άλλη πλευρά, οι προσφεύγοντες δεν έχουν καμία αμφιβολία ότι η επέμβαση του Κράτους στο περιβάλλον πρέπει να επιτυγχάνει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των ανταγωνιστικών συμφερόντων των ατόμων και της κοινότητας ως συνόλου. Στην παρούσα υπόθεση, το ζήτημα της δίκαιης ισορροπίας ήταν αρκετά απλό. Με τις αποφάσεις του υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995, το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε αποφανθεί υπέρ του υγροβιότοπου και κατά της πολεοδομικής ανάπτυξης. Συνεπώς, οι ελληνικές αρχές ήταν υποχρεωμένες να σεβαστούν τις ίδιες τις επιλογές τους. Ωστόσο, μη συμμορφούμενες προς τις προαναφερθείσες αποφάσεις, επέτρεψαν την καταστροφή του υγροβιότοπου.

46. Οι προσφεύγοντες επισημαίνουν σχετικά ότι η περιοχή έχασε όλη τη φυσική ομορφιά και τη γραφικότητά της και μετατράπηκε από φυσικός βιότοπος άγριας ζωής σε

αναπτυσσόμενη τουριστική περιοχή. Μέρος του υγροβιότοπου αποξηράνθηκε για να ανεγερθούν κτήρια, χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων και ένας δρόμος. Υπάρχουν θόρυβοι και φώτα όλη τη νύχτα και μεγάλης έκτασης μόλυνση του περιβάλλοντος από τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων στην ευρύτερη περιοχή. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δεν είχαν καμία υποχρέωση να ανεχθούν την υποβάθμιση αυτή αφού ήταν άμεσο αποτέλεσμα των παράνομων ενεργειών του Κράτους.

47. Οι προσφεύγοντες συμπεραίνουν ότι οι κρατικές αρχές όχι μόνο δεν εκτέλεσαν το καθήκον τους να λάβουν εύλογα και κατάλληλα μέτρα για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους σύμφωνα με το άρθρο 8, αλλά και επηρέασαν παράνομα την απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών με τις ενέργειές τους.

2. Επιχειρήματα της Κυβέρνησης

48. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα παράπονα των προσφευγόντων αφορούσαν κυρίως την προστασία του υγροβιότοπου. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο είχαν προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας, και όχι η προστασία της οικίας ή της ιδιωτικής ζωής τους. Ως εκ τούτου, δεν υφίσταται ζήτημα βάσει του άρθρου 8, καθόσον μάλιστα οι αρμόδιες αρχές έχουν λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος στην εν λόγω περιοχή.

49. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι το άρθρο 8 τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα υπόθεση, η Κυβέρνηση τονίζει ότι η οικία των προσφευγόντων είναι η μόνη που βρίσκεται

στο άνω άκρο της χερσονήσου και ότι τα άλλα κτίσματα του οικισμού βρίσκονται αρκετά μακριά απ' αυτήν. Έτσι, δεν είναι δυνατόν να υπάρχει σοβαρή ενόχληση από τις δραστηριότητες των γειτόνων των προσφευγόντων. Η Κυβέρνηση εξέφρασε σχετικά την άποψη ότι αυτό που στην πραγματικότητα απαιτούσαν οι προσφεύγοντες ήταν το δικαίωμα να είναι οι μόνοι που θα έχουν οικία στην περιοχή. Αυτό ήταν ανέφικτο. Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι η τυχόν ενόχληση των προσφευγόντων από την ανέγερση νέων οικοδομών και από την εν γένει οργάνωση της κοινωνικής μορφής της περιοχής πρέπει να γίνεται ανεκτή ως μια παροδική και αναπόφευκτη συνέπεια του κοινωνικού τρόπου ζωής.

50. Η Κυβέρνηση συμπεραίνει ότι, και αν υπήρξε επέμβαση στην ενάσκηση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων τα οποία εγγυάται η παρ. 1 του άρθρου 8, ήταν σαφώς δικαιολογημένη βάσει της παρ. 2.

B. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

51. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το παράπονο των προσφευγόντων βάσει του άρθρου 8 της Σύμβασης μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει δύο σκέλη. Πρώτον, παραπονούνται ότι η πολεοδομική ανάπτυξη κατέστρεψε τον υγροβιότοπο στον οποίο γειτνιάζει το ακίνητό τους και ότι η περιοχή όπου βρίσκεται η οικία τους έχει χάσει όλο το φυσικό κάλλος της. Δεύτερον, παραπονούνται για τη μόλυνση του περιβάλλοντος από τους θορύβους και τα φώτα της νύχτας λόγω των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων στην περιοχή.

52. Όσον αφορά το πρώτο σκέλος των αιτιάσεων των προσφευγόντων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, η σοβαρή μόλυνση του περιβάλλοντος μπορεί να επηρεάσει την ευημερία των ατόμων και να θίξει την απόλαυση της οικίας τους, επηρεάζοντας έτσι δυσμενώς της ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τους, χωρίς, ωστόσο, να θέτει σε σοβαρό κίνδυνο την υγεία τους (βλ. απόφαση της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1994, *Lopez Ostra v. Spain*, Series A no. 303-C, σελ. 54, § 51). Όμως, το κρίσιμο στοιχείο όταν πρόκειται να καθοριστεί αν, υπό τις περιστάσεις μιας υπόθεσης, η μόλυνση του περιβάλλοντος θίγει ένα από τα δικαιώματα που εγγυάται η παρ. 1 του άρθρου 8 είναι η ύπαρξη επιβλαβούς επίδρασης στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή ενός ατόμου, και όχι απλά και μόνο η γενική υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ούτε το άρθρο 8 ούτε κανένα άλλο άρθρο της Σύμβασης έχουν ως ειδικό σκοπό την παροχή γενικής προστασίας του περιβάλλοντος αυτού καθ' εαυτό. Για το συγκεκριμένο θέμα αυτό, συναφέστερα είναι άλλα διεθνή κείμενα και η εθνική νομοθεσία.

53. Στην παρούσα υπόθεση, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το περιβάλλον έχει υποστεί σοβαρή βλάβη από την πολεοδομική ανάπτυξη της περιοχής, οι προσφεύγοντες δεν παρουσίασαν κανένα πειστικό επιχείρημα που να δείχνει ότι η προβαλλόμενη βλάβη που υπέστησαν τα πουλιά και τα άλλα προστατευόμενα είδη που ζουν στον υγροβιότοπο ήταν τέτοιας φύσεως που να θίγει άμεσα τα δικαιώματά

τους βάσει του άρθρου 8 παρ. 1 της Σύμβασης. Θα μπορούσε να ήταν διαφορετικά εάν π.χ. η υποβάθμιση του περιβάλλοντος για την οποία παραπονούνται οι προσφεύγοντες συνίστατο στην καταστροφή δασικής περιοχής πλησίον της οικίας των προσφευγόντων, κατάσταση η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει αμεσότερα την ευημερία των προσφευγόντων. Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί ότι η επέμβαση στις συνθήκες ζωής των ζώων στον υγροβιότοπο συνιστά προσβολή της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των προσφευγόντων.

54. Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος των παραπόνων, το Δικαστήριο έχει την άποψη ότι οι ενοχλήσεις από τους γείτονες των προσφευγόντων λόγω της πολεοδομικής ανάπτυξης της περιοχής (θόρυβοι, νυχτερινά φώτα κ.λπ.) δεν έχουν αποκτήσει επαρκή βαθμό σοβαρότητας ώστε να ληφθούν υπόψη για τους σκοπούς του άρθρου 8.

55. Έχοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν υπήρξε έλλειψη σεβασμού προς την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των προσφευγόντων.

Συνεπώς, δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8.

IV. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

56. Το άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει :

``Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης

αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση''.

A. Αποζημίωση

57. Οι προσφεύγοντες ζητούν αποζημίωση για μη χρηματική βλάβη. Η πρώτη προσφεύγουσα ζητά 15.000.000 δρχ. (44.020,54 ευρώ) και ο δεύτερος προσφεύγων ζητά 10.000.000 δρχ. (29.347,03) ευρώ.

58. Η Κυβέρνηση θεωρεί τα ποσά αυτά υπερβολικά και υποστηρίζει ότι η δίκαιη ικανοποίηση που τυχόν θα χορηγηθεί δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 7.337 ευρώ.

59. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες πρέπει να αισθάνθηκαν απογοήτευση, αβεβαιότητα και άγχος λόγω των παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους που εγγυάται η Σύμβαση. Κάνοντας τον υπολογισμό σε δίκαιη βάση, αποφασίζει να επιδικάσει στην πρώτη προσφεύγουσα το ποσό των 20.000 ευρώ και στο δεύτερο προσφεύγοντα το ποσό των 10.000 ευρώ για τη μη χρηματική βλάβη που υπέστησαν.

B. Δικαστικά έξοδα

60. Οι προσφεύγοντες ζητούν 7.514.572 δρχ. (22.053,04 ευρώ) για τις διαδικασίες ενώπιον των εθνικών αρχών.

Το ποσό έχει αναλυτικά ως εξής :

(α) 73.080 δρχ. για τη διαδικασία σχετικά με τον επανακαθορισμό των ορίων του υδροβιότοπου,

(β) 900.000 δρχ. για τη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με την ακύρωση των οικοδομικών αδειών,

(γ) 1.436.009 δρχ. για τη διαδικασία σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων υπ' αριθ. 3955/1995 και 3956/1995,

(δ) 967.700 δρχ. για τη διαδικασία κατά του Μ.,

(ε) 2.402.491 δρχ. για τη διαδικασία σχετικά με την απειλή κατεδάφισης της οικίας τους,

(στ) 327.980 δρχ. για πραγματογνωμοσύνες σχετικά με το μέγεθος του υγροβιότοπου, την ηλικία της οικίας τους και το μέγεθος του ακινήτου τους,

(ζ) 1.407.312 δρχ. για οδοιπορικά έξοδα.

61. Για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, για την οποία είχαν λάβει δικαστική αρωγή, οι προσφεύγοντες ζητούν 21.939,53 ευρώ.

62. Το Δικαστήριο, σύμφωνα με τη νομολογία του, θα εξετάσει αν τα αιτούμενα δικαστικά έξοδα όντως πραγματοποιήθηκαν και ήταν απαραίτητα για την πρόληψη ή την αποκατάσταση της διαπιστωθείσας παραβίασης της Σύμβασης και, επίσης, αν το ποσό τους ήταν εύλογο (βλ., μεταξύ άλλων, *Wettstein v. Switzerland*, no. 33958/96, § 56, ECHR 2000-XII).

63. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι μέρος μόνο των δικαστικών εξόδων που πραγματοποιήθηκαν ενώπιον των εθνικών αρχών στόχευαν στην επανόρθωση των παραβιάσεων του άρθρου 6 παρ. 1 που διαπιστώθηκαν στην κρινόμενη υπόθεση. Επιπλέον, σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες εισέπραξαν συνολικά 920 ευρώ βάσει του προγράμματος δικαστικής αρωγής του Δικαστηρίου και ότι επέτυχαν μόνον εν μέρει

στην προσφυγή τους. Υπολογίζοντας σε δίκαιη βάση, το Δικαστήριο επιδικάζει στους προσφεύγοντες από κοινού το ποσό των 5.000 ευρώ.

Γ. Τόκος υπερημερίας

64. Το Δικαστήριο κρίνει αρμόζον να υπολογιστεί ο τόκος υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, συν τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΩΤΕΡΩ ΛΟΓΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. *Κρίνει* ομόφωνα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης λόγω μη συμμόρφωσης των αρχών προς τις εκδοθείσες αποφάσεις.

2. *Κρίνει* ομόφωνα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης σε σχέση με τη διάρκεια των δύο διαδικασιών.

3. *Κρίνει* με έξι ψήφους υπέρ και μία κατά ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

4. *Κρίνει* ομόφωνα :

(α) ότι το καθ' ου Κράτος οφείλει να πληρώσει στους προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της Σύμβασης, τα εξής ποσά :

(i) είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ στην πρώτη προσφεύγουσα ως αποζημίωση για μη χρηματική βλάβη,

(ii) δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ στο δεύτερο προσφεύγοντα ως αποζημίωση για μη χρηματική βλάβη,

(iii) πέντε χιλιάδες (5.000) ευρώ, συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ, στους δύο προσφεύγοντες από κοινού για δικαστικά έξοδα,

(β) ότι από τη λήξη της προαναφερθείσας τρίμηνης προθεσμίας μέχρι την εξόφληση, τα ως άνω ποσά θα επιβαρύνονται με τόκο με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά την περίοδο υπερημερίας, συν τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. Απορρίπτει ομόφωνα τις υπόλοιπες απαιτήσεις των προσφευγόντων για δίκαιη ικανοποίηση.

Έγινε στα Αγγλικά και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 22 Μαΐου 2003, σύμφωνα με τον Κανόνα 77 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Ζέρεν Νίλσεν

Βοηθός Γραμματέας

(υπογραφή)

Φρανσουάζ Τυλκέν

Πρόεδρος

Σύμφωνα με το άρθρο 45 παρ. 2 της Σύμβασης και τον Κανόνα 74 παρ. 2 του Κανονισμού του Δικαστηρίου, στην παρούσα απόφαση προσαρτάται η εν μέρει μειωψηφούσα άποψη του κ. Ζαγκρεμπέλσκυ.

*****

EN MEREI MEIOΨHΦOYΣA AΠOΨH
TOY ΔIKΑΣTH ZAGKPEMΠEΛCKY

Ψήφισα κατά του συμπεράσματος της πλειοψηφίας ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης. Λυπούμαι που δεν μπορώ να ακολουθήσω το σκεπτικό βάσει του οποίου η πλειοψηφία των δικαστών διαπίστωσε ότι δεν υφίσταται παραβίαση της ιδιωτικής ζωής των προσφευγόντων.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η Σύμβαση δεν προστατεύει το περιβάλλον αυτό καθ' εαυτό. Ταυτόχρονα, όμως, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος μπορεί να συνιστά παραβίαση συγκεκριμένου δικαιώματος που αναγνωρίζεται από τη Σύμβαση (*Powell and Rayner v. the United Kingdom*, απόφαση της 21-2-1990, Series A no. 172, §40, *Lopez Ostra v. Spain*, απόφαση της 9-12-1994, Series A no. 303-C, §51, *Guerra v. Italy*, απόφαση της 19-2-1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-I, §57).

Στην παρούσα υπόθεση είναι σαφές ότι υπήρξε υποβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος στο οποίο βρίσκεται η οικία των προσφευγόντων. Ειδικότερα, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η πολεοδομική ανάπτυξη προκάλεσε βλάβη στον οικότοπο της πανίδας που καθιστούσε εξαιρετικά ενδιαφέροντα και ευχάριστο τον υγροβιότοπο που βρισκόταν κοντά στο ακίνητο των προσφευγόντων πλησίον της ακτής του Αγίου Γιάννη.

Κατά τη γνώμη μου, είναι αδύνατο να ισχυριστεί κανείς ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν οδήγησε σε αντίστοιχη υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής των

προσφευγόντων, ακόμη και αν δεν ληφθεί υπόψη το ειδικό ενδιαφέρον τους για τη μελέτη της πανίδας του υγροβιότοπου.

Είναι προφανώς δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί η βλάβη που προκλήθηκε στην ποιότητα της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής των προσφευγόντων. Ωστόσο, το ζήτημα στην περίπτωση αυτή είναι αν υπήρξε επέμβαση, όχι πόσο σοβαρή ήταν η επέμβαση. Βέβαια, αποκλείεται να διαπιστωθεί επέμβαση στην ενάσκηση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων αν η σχετική υποβάθμιση είναι τόσο αμελητέα που να καθίσταται ουσιαστικά ανύπαρκτη. Κατά τη γνώμη μου, όμως, αυτό δεν ισχύει. Στην παρ. 53 η πλειοψηφία δέχεται, ως παράδειγμα, ότι η καταστροφή ενός δάσους πλησίον της οικίας των προσφευγόντων θα συνιστούσε άμεση επέμβαση στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τους για τους σκοπούς του άρθρου 8 της Σύμβασης. Συμφωνώ, αλλά δεν βλέπω καμία σημαντική διαφορά μεταξύ της καταστροφής ενός δάσους και της καταστροφής ενός εξαιρετικού υγροβιότοπου που οι προσφεύγοντες απολάμβαναν κοντά στην οικία τους.

Είμαι πρόθυμος να δεχθώ ότι η εν λόγω επέμβαση δεν ήταν μείζων, αλλά κατά τη γνώμη μου είναι αδύνατο να ισχυριστεί κανείς ότι δεν υπήρξε καμία επέμβαση. Είναι γεγονός ότι η σημασία της ποιότητας του περιβάλλοντος και η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση στο θέμα αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει το Δικαστήριο να υπερβεί το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης. Όμως, οι παράγοντες αυτοί θα έπρεπε να κάνουν το Δικαστήριο να αναγνωρίσει

την αυξανόμενη σημασία της υποβάθμισης του περιβάλλοντος για τη ζωή των ανθρώπων. Η προσέγγιση αυτή θα συμβάδιζε πλήρως με τη δυναμική ερμηνεία και τον εξελικτικό εκσυγχρονισμό της Σύμβασης που υιοθετεί σήμερα το Δικαστήριο σε πολλούς τομείς.

Το άρθρο 8 επιτρέπει ακόμα και σοβαρές και μείζονες επεμβάσεις του Κράτους στην ενάσκηση του δικαιώματος της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής. Ωστόσο, η επέμβαση αντιβαίνει το άρθρο 8 αν δεν ``προβλέπεται από το νόμο``, δεν επιδιώκει έναν ή περισσότερους από τους θεμιτούς σκοπούς της παρ. 2 και δεν είναι ``απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία`` για την επίτευξή τους. Στην παρούσα υπόθεση, δεν είναι ανάγκη να εξεταστεί αν η επέμβαση στην ενάσκηση του δικαιώματος των προσφυγόντων ήταν απαραίτητη και αναλογική προς τα ανταγωνιστικά οικονομικά συμφέροντα. Εν προκειμένω το Δικαστήριο αρκεί να διαπιστώσει ότι, όπως έχουν αποφανθεί τα ελληνικά δικαστήρια, η επέμβαση ήταν παράνομη. Έτσι, δεν πληρούται η πρώτη και βασική προϋπόθεση για να είναι θεμιτή έστω και μια ήσσονος σημασίας επέμβαση στην ιδιωτική ή την οικογενειακή ζωή.

Ως εκ τούτου, θεωρώ ότι το Δικαστήριο έπρεπε να έχει διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

ΕΠΙΚΥΡΩΜΕΝΟ ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Στρασβούργο, 22-5-2003

Z. ΝΙΛΣΕΝ

(υπογραφή)

Βοηθός Γραμματέας του Πρώτου Τμήματος

Ακριβής μετάφραση από τα Αγγλικά του συνημμένου
εγγράφου Αθήνα, 13 Ιουνίου 2003

Ο μεταφραστής του Υπουργείου Εξωτερικών
Βασίλειος Δ. Μπελεκούκας